

Laatutammapalkittujen listaa tutkiessa huomaa, että ravihevostammoilla yleisempää on siirtyä kokonaan siitokseen suhteellisen nuorena kuin että tamma varsoisi ennen kilpauraa. Esimerkiksi ikäluokkakilpailuissa menestynyt Photon palkittiin laatutammapalkinnolla vuonna 2011 sen varsottua ensi kerran 8-vuotiaana. Kuva Hippos/Irina Keinänen

Astuttaisinko nuoren tamman?

Nuorten tammojen astuttamisessa on takana ajatus hevosjalostuksen edistämisestä sukupolvien väliä lyhentämällä. Omistajan kannalta vaakakupissa painavat toisaalta tamman jälkeläisnäyttö, toisaalta kilpaura, ja omistajaa voi myös mietityttää nuoren tamman valmius. Nuorten hevosten käyttäminen siitoksessa auttaa edistämään jalostusta, koska tavoitteenahan on, että uusi sukupolvi on edeltäjäänsä parempi.

Sukupolvien välinen aika tarkoittaa sitä aikaväliä, joka kuluu hevosen syntymästä siihen kun se itse tuottaa itse jälkeläisen. Hevosella sukupolvien välinen aika on pitkä verrattuna moneen muuhun eläinlajiin. Mitä lyhyempi sukupolvien väli, sitä nopeammin parempi geenimateriaali saadaan käyttöön.

Tiineys ja varsan hoito katkaisevat tamman valmennus- ja kilpauran melko pitkäksi aikaa. Toisaalta tammalla on myöhemmin varsinaisesti siitosuralle siirtyessään jo jälkeläisnäyttöä. Nuorten tammojen käyttöä siitoksessa kannustetaan ratsuilla ikäluokkakilpailuissa ikärajoja löysäämällä ja ravihevosilla rahapalkinnolla. Kasvatustoiminta ja urheilu kun kulkevat käsi kädessä, vaikka yksittäisen tamman kohdalla tiineys ja varsominen tarkoittavat väistämättä taukoa kilpakentiltä.

Jalostuksen nopeuttamiseksi eri lajien parissa on käytössä parikin erilaista kannustinjärjestelmää. Varsottamisen vaatima tauko tamman kilpailutuksesta on huomioitu myös kilpailusäännöissä. Ravikilpailusääntöjen mukaan kilpailuihin ei ole oikeutettu osallistumaan tamma, joka on todistettavasti tiine neljä kuukautta aikaisemmin suoritetusta astutuksesta. Tamma saa kilpailla seitsemän kuukauden kuluttua varsomisesta tai kolmen kuukauden kuluttua varsan kuolemasta. Ratsastuskilpailuun ei saa osallistua kantavalla (5.-11 kk) tai imettävällä tammalla (alle 4 kuukauden ikäinen varsa).

Nuorten siitostammojen laatupalkinto

Suomen Hippos tukee jalostusarvon ennusteeltaan parhaiden ravihevostammojen nuorena varsottamista rahapalkinnoin määrärahan puitteissa. Palkinto maksetaan suomenhevos- ja lämminveritammojen Suomessa rekisteröityjen varsojen kasvattajille.

Palkinto maksetaan ensisijaisesti tammoille, jotka ovat selviytyneet ikäluokan suurkilpailufinaaleihin. Palkinnon saadakseen suomenhevostamman pitää varsoa 3-8 -vuotiaana ja lämminveritamman 3-6 -vuotiaana. Näille tammoille palkinnon suuruus on 1 000 euroa. Ikäluokkakilpailujen finalisteille laatupalkinto voidaan maksaa tällä perusteella yhden kerran. Ikäluokkakilpailut ovat suomenhevosilla Kriterium, Oulu Express, Pikkupelimanni, Derby ja Villinmiehen Tammakilpailu, ja lämminverisillä ravihevosilla Kriterium, Tammakriterium, Oulu Express, Derby, Tammaderby, Kuopio Stakes, Villinmiehen Tammakilpailu sekä Kasvattajakruunun 3- ja 4-vuotiaiden finaalit.

Muille 3-8 -vuotiaina varsoneille suomenhevostammoille ja 3-6 -vuotiaina varsoneille lämminveritammoille maksetaan määrärahan puitteissa 500 euron suuruinen palkinto varsomisvuoden lopussa lasketttavan BLUP-jalostusindeksin osoittamassa paremmuusjärjestyksessä. Tamma voi saada laatupalkinnon indeksin perusteella korkeintaan kaksi kertaa.

Palkinto maksetaan pääsääntöisesti raveissa kilpailleille tammoille. Kilpailematon varsonut suomenhevos- tai lämminveritamma voi saada palkinnon 3-4 –vuotiaana, jos sen BLUP-indeksi on 120 tai yli.

Ratsujen ikäluokkakilpailuissa varsoneille ikähyvitys

Ratsuhevosten nuorena siitokseen käyttöä tuetaan ikähyvityksillä. Esimerkiksi suomenhevosratsujen laatuarvosteluun saavat ottaa osaa 3- ja 4-vuotiaat tammat, oriit ja

Kuva Viivi Huuskonen

ruunat sekä 5-vuotiaat varsoneet tammat. Suomenratsujen kasvattajakilpailu on kuusivuotiaille suomenhevosille rajattu ennakkomaksullinen kilpailu koulu- ja esteratsastuksessa. Jos tamma on varsonut, se voi osallistua kilpailuun 7-vuotiaana.

”Mitä pikemmin, sen parempi!”

Etelä-Suomen Hevosjalostusliiton toiminnanjohtaja Hannu Rantala suhtautuu ajatukseen nuoren tamman astuttamisesta hyvin kannustavasti.

- Mitä pikemmin tammat saadaan siitokseen ja niille jälkeläisnäyttöä, sen parempi. Totta kai yksilöissä on eroja, mutta pääsääntöisesti kaksivuotiaan hevosen voi mielestäni turvallisin mielin astuttaa, hän toteaa.

Rantala myös muistuttaa, että lopulta tauko koulutuksesta ja valmennuksesta ei ole pitkä. Hänen seuraamiensa esimerkkitapausten perusteella puhutaan kuukausista, ei vuosista. Tietysti asiassa pitää edetä hevosen ehdoilla.

- Astuttaminen ja tiineenä olo ei tarkoita, että hevosen pitäisi vain seistä tarhassa ja laitumella puolitoista vuotta. Tamman valmennusta voi jatkaa, tietysti hevosta kuunnellen, melko pitkälle tiineyteen asti. Muutaman kuukauden ikäinen varsa voi myös kulkea lenkillä jo emän mukana. Valmennukseen ei lopulta tule kovinkaan pitkää taukoa, jos kaikki menee hyvin, Rantala toteaa.

Tamma voi antaa monissa tapauksissa panoksensa hevosjalostukselle myös pidemmän toipilastauon aikana, edellyttäen toki ettei tiineys muutoin häiritse toipumista.

- Joskus valmennukseen tai kilpauraan tulee katkos esimerkiksi loukkaantumisen takia, silloin tamman astuttaminen voi myös olla toimiva ratkaisu siihen tilanteeseen, Rantala mainitsee.

”Ei estettä, kunhan ruokinnasta huolehditaan”

Eläinlääketieteen tohtori ja hevosten lisääntymistieteen opettaja Maria Kareskoski Helsingin Yliopiston elinlääketieteellisestä tiedekunnasta suhtautuu ajatukseen positiivisesti, mutta muistuttaa kiinnittämään erityishuomiota tamman ruokintaan.

- Nuorilla tammoilla tiinehtyvyys on yleensä hyvä, ja myös tamman myöhempää siitoskäyttöä ajatellen on hyvä että tamma on varsonut edes kerran nuorena ennen kilpailu-uraansa. Jos tamma ei ole varsonut ennen noin 12 vuoden ikää, alkaa hedelmällisyys heikentyä jotakuinkin lineaarisesti.

- Toki nuorella tammalla täytyy muistaa että se tarvitsee energiaa vielä myös kasvuun, joten ruokintaan on kiinnitettävä huomiota. Laihat hevoset myös tiinehtyvät huonosti, hän toteaa.

Nimenomaan nuoreen ikään liittyen tammoilla ei yleensä esiinny ongelmia tiineydessä tai varsomisessa. Komplikaatioita, esimerkiksi synnytysvaikeuksia, voi toki tulla kaiken ikäisille ja – rotuisille hevosille. Tamman pieni koko sinällään ei yleensä aiheuta ongelmia.

- Hevosella istukka kattaa koko kohdun pinnan, joten kohdun ja istukan koko rajoittaa sikiön kasvua. Sikiö ei siis yleensä kasva liian suureksi. Synnytysvaikeuksien suhteen taas on rotueroja, esimerkiksi jotkin pienet ponirodut ovat niissä yliedustettuna, Kareskoski kertoo.

Loppujen lopuksi tamman astuttaminen tai astuttamatta jättäminen on aina omistajan tai kimpan päätös, johon vaikuttaa toki moni muukin asia kuin tamman ikä, esimerkiksi tilojen riittävyys, kiinnostus kasvatustoimintaan sekä taloudelliset resurssit ja suunnitelmat sekä tamman että syntyvän varsan suhteen. Tilanteen salliessa tätä voi kuitenkin pitää mahdollisena vaihtoehtona.

Viivi Huuskonen

Lähteet:

- *Mäenpää, M; Peltonen, T; Saastamoinen, M.; Hyyppä S.; Välimäki T.; Hevosalan tietopaketit 8/8. Koulutuspäivien luentomateriaali 2004–2005: Hevosaines.*
- *Suomen Hippos ry, Nuorten siitostammojen laatupalkinto*
- *Suomen Hippos ry, hippos.fi: Ravikilpailusäännöt 2016*
- *Suomen Ratsastajainliitto ry, ratsastus.fi: Kilpailusäännöt, yleinen osa 2016*
- *Suomenratsut.fi: Laatuarvostelu*
- *Suomenratsut.fi: Kasvattajakilpailu 6-vuotiaille*
- *Ratsujalostusliitto.fi: Tapahtumat*